

10.33537/sobild.2022.13.1.1

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 02.06.2021
Kabul edildiği tarih: 22.10.2021
Yayınlanma tarihi: 31.01.2022

Article Info

Date submitted: 02.06.2021
Date accepted: 22.10.2021
Date published: 31.01.2022

KOMODOR DAVID PORTER'İN İSTANBUL MASLAHATGÜZÂRLIĞI

COMMODORE DAVID PORTER AS CHARGE
D'AFFAIRES TO ISTANBUL

Ahmet Şamil GÜRER

Doç. Dr., Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü,
asgurer@ankara.edu.tr

Anahtar sözcükler

Amerikan Maslahatgüzâr, Osmanlı Bahriyesi, Osmanlı-Amerikan İlişkileri, 1830 Ticaret ve Seyr-i sefâin Anlaşması, II. Mahmud.

Keywords

Charge d'Affaires of United States, Ottoman Navy, Ottoman-American Relations, 1830 Treaty of Navigation and Commerce, Mahmud II.

Öz

Osmanlı-Amerikan ilişkileri 1830 Ticaret Anlaşmasındaki Osmanlı taleplerinin Birleşik Devletler kongresi tarafından reddinden kaynaklanan diplomatik bir krizle başlamıştır. Bâbüâli'nin bu anlaşmadan beklentisi Osmanlı donanmasının modernizasyonunda Amerikan teknik yardımını içeriyordu. Osmanlı tüccarlarının Amerika ile neredeyse hiç ticari ilişkisinin bulunmadığı dikkate alındığında anlaşmanın teknik yardım meselesi ile ilgili kısmının reddi ile anlaşma Osmanlı tarafı açısından bütün anlamını yitirmektedir. Kongrenin kararına müdahale edemeyen Birleşik Devletler Başkanı Andrew Jackson anlaşmanın Bâbüâli tarafından feshini önlemek için İstanbul'a gayri resmi yollardan dönemin yetenekli gemi inşaat mühendislerinden Henry Eckford'u göndermiştir. Aynı tarihlerde İstanbul maslahatgüzârı olarak atanan Birleşik Devletler'in ünlü donanma komutanlarından David Porter'in öncelikli görevi Bâbüâli'yi ikna ederek anlaşmanın yürürlüğe girmesini sağlamaktır. İstanbul'a vardığında diplomatik rütbesi ve Amerikan diplomasinin hatalarından kaynaklanan başka meseleler dolayısıyla uzunca bir süre Reisülküttâb ile bile görüşemeyen Porter Osmanlı donanmasının modernizasyonunda danışmanlık yapacağına dair Bâbüâli'ye verdiği yazılı teminatla anlaşmanın onaylanmasını sağlamıştır. Sonraki süreçte teminatını yerine getirmesi ve bizzat Sultan II. Mahmud ile geliştirdiği kişisel dostluğu Amerikan diplomasininin Bâbüâli nezdinde zedelenmiş olan itibarının restorasyonunda büyük rol oynamıştır. Bu çalışma yukarıda bahsedilen hususları David Porter'in mektupları ve hatıraları çerçevesinde incelemektedir.

Abstract

The Ottoman-American relations began with a diplomatic crisis sourced from the rejection of the Ottoman demands in the 1830 Trade Treaty by the United States Congress. The Sublime Porte's expectation from this agreement included American technical assistance in the modernization of the Ottoman navy. Considering fact that Ottoman merchants had almost no commercial relations with America, the Treaty lost all meaning for the Ottoman with the rejection of the part of the agreement related to the technical assistance issue. Unable to intervene in the act of the Congress, Andrew Jackson sent Henry Eckford, one of the most talented shipbuilder, to Istanbul by informal ways to prevent the rejection of the Treaty by the Sublime Porte. The primary mission of David Porter who was appointed as charge d'affaires to Istanbul on the same dates, was to persuade the Sublime Porte and to ensure that the agreement entered into force. When he arrived in Istanbul, Porter, who could not even meet with Reisülküttâb for a long time due to his diplomatic rank and some other issues sourced from the mistakes of American diplomacy, ensured the approval of the agreement with the written guarantee he submitted to the Sublime Porte that he would advise on the modernization of the Ottoman navy. Fulfilling his guarantee and developing personal friendship with Sultan Mahmud II, David Porter played a major role in restoring the reputation of American diplomacy in the eyes of the Sublime Porte. This study examines the above-mentioned issues within the framework of David Porter's letters and memoirs.

Giriş

Osmanlı-Amerikan ilişkileri on sekizinci yüzyıl sonlarında Amerikan-Berberi savaşları ile başlarsa da Bâbiâli'nin bu gelişmelerin dışında kalmış olması ilişkilere resmi bir mahiyet kazandırmaz. Söz konusu savaşlar ve akabinde kurulan diplomatik ilişkiler Birleşik Devletler ile uzun zamandan beri dış ilişkilerinde bile İstanbul'dan bağımsız hareket etmiş olan Garp Ocakları arasında gerçekleşmiştir. Bu yüzden Bâbiâli ile Amerika Birleşik Devletleri hükümeti arasındaki gerçek anlamıyla diplomatik ilişkilerin başlangıcı olarak 1830 Ticaret ve Seyr-i sefâin Muahedesi esas alınmaktadır (Kurat, 1967, s. 287).

Birleşik Devletler hükümeti bu anlaşmanın kendisine sağladığı haklara dayanarak İstanbul'da ilk defa 1831'de resmi bir temsilcilik açmış; Amerikan bahriyesinin kumandanlarından Komodor David Porter'ı da maslahatgüzâr olarak atamıştır. Amerikan resmi kayıtlarına göre David Porter bu görevini 13 Eylül 1831-23 Mayıs 1840 arasında maslahatgüzarlık (Charge d'Affaires); 23 Mayıs 1840-3 Mart 1843 arasında da mukim elçilik (Minister Resident) düzeyinde yürütmüştür.¹

David Porter Birleşik Devletler'in Türkiye'deki ilk mukim diplomatik temsilcisi olmasının ötesinde yukarıda zikredilen anlaşmanın içeriğinden kaynaklanan diplomatik krizin aşılmasındaki rolü; Bizzat Sultan II. Mahmud'un şahsi dostluğunu kazanarak Birleşik Devletler'in bu kriz dolayısıyla Babîâli nezdinde zedelenmiş olan diplomatik itibarının tamiri hususundaki başarısı ve Osmanlı donanmasının modernizasyonunda II. Mahmud'a gayri resmi surette danışmanlık yapmış olması gibi hususlar açısından önemli bir yere sahiptir.

Amerikan tarihçiliğinin Porter'e bakışı bizim ilk kuşak Osmanlı amirallerine bakışımızdan farklı değildir. Bu itibarla, başta oğlu Amiral D. Dixon Porter'ın kaleme almış olduğu hatıraları olmak üzere Porter'in biyografisi üzerine azımsanamayacak sayıda kitap yazılmış² ve Amerikan donanma tarihi çalışmalarında da Amerikan donanmasının bu ünlü kumandanına sıkça yer verilmiştir. Keza, Birleşik Devletler'in Orta Doğu'daki faaliyetlerinin başlangıç dönemi veya müstakil olarak Osmanlı-Amerikan ilişkilerini inceleyen monografilerde de 1830 Muahedesi münasebetiyle Porter'in diplomatik

faaliyetlerinden yeri geldikçe bahsedilmektedir.³ Ayrıca, onun aşağıda bahsedilecek olan mektupları çerçevesinde Osmanlı Devleti ve II. Mahmud reformlarına ilişkin gözlem ve değerlendirmelerini inceleyen Özmen (2010) ile Gonzales (2016)'in dikkate değer çalışmalarını da burada zikretmek gerekir.

Şüphesiz, Porter'i yukarıda belirtilenlerin dışında önemli kılan bir diğer husus ta ikametinin ilk dört yılında İstanbul'daki gözlemlerini kaleme alarak II. Mahmud dönemine ait ayrıntılı bir kaynak bırakmış olmasıdır. Bu eser *Constantinople and Its Environs in A Series of Letters Exhibiting The Actual State of The Manners, Customs, and Habits of The Turks, Armenians, Jews and As Modified By The Policy of Sultan Mahmoud By An American Long Resident at Constantinople*, adı ile iki cilt halinde kendisi hayattayken 1835'de basılmıştır. Kitap, 1831-1834 tarihleri arasında dönemin Amerikalı yazar ve şairlerinden yakın dostu James Kirke Paulding'e yazdığı otuz dokuz mektuptan oluşmaktadır.⁴ Porter mektuplarında II. Mahmud'un askeri reformları, gayri müslim cemaatler, dönemin önde gelen Osmanlı devlet adamlarının biyografileri hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir. Konumuz açısından daha da önemlisi İstanbul'daki görevi hakkında bu makaleye bizzat kendi kaleminden bilgi temin etmek gibi eşsiz bir katkıda bulunmaktadır.

Ana kaynak olarak Porter'ın bu mektupları ile oğlu Amiral D. Dixon'un kaleme almış olduğu hatıralarını esas alan çalışmamız arşiv kayıtları ve diğer araştırmacıların eserlerinden elde edilen bilgilerle desteklenerek Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'deki ilk mukim temsilcisinin diplomatik faaliyetlerini ve Osmanlı donanmasındaki danışmanlığını bir makalenin mümkün kılabileceği sınırlar dahilinde incelemeyi hedeflemektedir. Yukarıda belirtildiği üzere Porter, sadece bir diplomat değil aynı zamanda Sultan II. Mahmud'un bahriye reformunda gayri resmi danışmanı durumunda idi. Bu keyfiyet önce hayatının Amerikan bahriyesindeki kesitine göz atmayı gerekli kılmaktadır.

Komodor David Porter

Komodor Porter Amerikan tarihinde Japonya'ya Batı'ya açmış olan Komodor Mathew Perry ile aynı kategoride değerlendirilen bahriye kumandanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Aderman (2003, s.40) çıktığı seferlerin sayıları ve mesafeleri itibarıyla çoğu yine

¹Bkz. <https://history.state.gov/departmenthistory/people/chiefofmission/n/turkey>

² Porter'in tam biyografisi hakkındaki ana başvuru eseri oğlu Amiral David Dixon Porter'ın kaleme almış olduğu *Memoir of Commodore David Porter of United States Army*, 1875 adlı eserdir. Ayrıca, Washington Irving, *Biographies and Miscellanies*, 1869, s. 91-114 başlıklı biyografiler kitabının içinde Porter'in sadece Amerika'daki hayatına yer verir. Porter'in biyografisini akademik tarzda ele alan belli başlı çalışmalar ise sırasıyla şunlardır: A.D., Turnbull, *Commodore David Porter 1780-1843*, 1929; David F. Long, *Nothing Too Daring: A Biography of Commodore David Porter 1780-1843*, 1970; George C. Daughan, *The Shining Sea: David Porter and the Epic Voyage of the U.S.S Essex During the War of 1812*, 2013.

³ David H. Finnie, *Pioneers East: The Early American Experience in The Middle East*, 1967; Çağrı Erhan, *Türk-Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri*, 2001; Nurdan Şafak, *Osmanlı-Amerikan İlişkileri*, 2003; Şuhnaz Yılmaz, *Turkish American Relations, 1800-1952*, 2015.

⁴ Porter'in kitabında mektupların muhatabının kimliğine ilişkin bir bilgi bulunmamakla birlikte oğlu D.Dixon Porter (1875, s.420) Paulding'in ismini zikretmektedir. Ayrıca bkz. Aderman (2003, s.420) ve Özmen (2010, s. 182).

denizcilerden oluşan yakın çevresinde “Sinbad” takma adı ile anıldığı bilgisini vermektedir. Porteri Amerikan donanma tarihinde etkin rol oynamış ailelerden birine mensup çekirdekten yetişme bir bahriyelidir. Ailesinin neredeyse bütün erkek üyeleri denizcilikle uğraşmış ve bazıları Amerikan donanmasında en üst rütblere yükselmiştir. Bu bakımdan Porter’in denizcilik mesleğini aileden tevarüs ettiği ve kendisinden sonraki kuşaklarına da miras bıraktığı söylenebilir.

Büyükbabası Alexander Porter on sekizinci asrın başlarında ticaret filosu kaptanı olarak İngiltere’ye hizmet ediyordu. Kendisi ile aynı adı taşıyan babası Kaptan David Porter da Amerikan bağımsızlık savaşında İngiliz donanmasına karşı başarılı deniz hareketleri gerçekleştirmiş ve bizzat George Washington tarafından meşhur Amerikan devrimcisi olarak anılmıştır (Porter, 1875, s.8). Bu çalışmada Porter’in biyografisi ilgili eserine sıkça atıfta bulunulan oğlu Amiral David Dixon Porter da Amerikan iç savaşı sırasında “Union”ı desteklemiş ve savaş sonrasında Amerikan donanma bakanlığına kadar yükselmiştir. Bu aileye Porter’in evlatlığı Birleşik Devletler donanmasının ilk amirali David Glasgow Farragut’u da eklemek gerekir.⁵

Annesi tarafından verilen dini eğitimin ardından çocuk yaşlarda babasının gemisinde denizcilğe başlayan David Porter ilk savaş tecrübesini “midshipman”⁶ rütbesiyle katıldığı Fransa-Birleşik Devletler arasındaki Quasi-War (Yarı Savaş-1798) sırasında edindi. Bu savaştaki cesareti onu henüz on dokuz yaşındayken teğmenlik rütbesine ulaştırmıştı. Teğmen rütbesinde kaptan olarak katıldığı Kuzey Afrika’daki Berberi Savaşları (Garp Ocakları ile yapılan savaş) sırasında arkadaşları ile birlikte Trablusgarp’ta esir düşmüş ve üç yıl esaretin ardından 1805’te Trablusgarp ile imzalanan barış anlaşması sonrasında evine dönebilmiştir (Porter 1875, s. 57-66).

1812 Savaşı sırasında kumanda ettiği ünlü Essex fırkateyni ile İngilizlere karşı vermiş olduğu deniz savaşları efsaneleşmiştir.⁷ 1812-1814 arasında bu gemi ile Güney Amerika’nın Atlantik ve Pasifik kıyıları boyunca dolaşarak İngiliz ticaret ve balina gemilerine saldırmış; külliyyetli miktarda ganimet ve yüzlerce esir ele geçirmiştir.⁸ Esirlerini bir daha Amerika’ya karşı savaşmamaları sözü karşılığında serbest bıraktığı bilinmektedir. 1814’te Şili’nin Valparaiso limanında Kaptan James Hillyar’ın komutası altındaki bir İngiliz filosu tarafından ablukaya alındı ve gemisinin zarar görmesini önlemek için savaşmak yerine teslim olmayı tercih etti. Ancak, kısa sürede İngilizlerin elinden

kurtularak New York’a dönme başarısını göstermiştir. Valparaiso olayı yenilgi olmasına rağmen Porter’in ününü gölgelemek bir tarafa kendisi New York’ta bir kahraman gibi karşılanarak Senato tarafından ödüllendirildi (Porter, 1875, s. 220-253).

Ancak, yetkisinin sınırlarını aşarak 1824’te Karayipler’deki İspanya’ya ait Foxardo (Porto Rico) limanını işgali Porter’in Amerikan donanmasındaki mesleki hayatının sonunu getirmiştir. Karayipler’de korsan takibindeyken filosundaki subaylardan birinin İspanyollar tarafından Foxardo’da tutuklanması üzerine buraya asker çıkarmış ve İspanyollar’ı özür dilemeye zorlamıştır. Tabii, onun bu hareketi İspanya ile Birleşik Devletler arasında ciddi bir krize yol açmıştır. Porter, geri çağırılarak Başkan’ın emriyle hakkında soruşturma açıldı. Savunmasında korsanlığın insanlık suçu olduğunu, Foxardo’daki İspanyol askerlerinin de korsanları koruyarak bu suça iştirak ettiklerini ve nihai amacının Amerikan bayrağının şerefini korumak olduğunu ileri sürdü. Ancak, bu savunması soruşturma komisyonu üzerinde pek etki göstermedi ve askeri mahkemede yargılanarak donanmadan altı ay uzaklaştırılma cezası aldı. Bu ceza üzerine Porter yazılı savunmalarını ve dava ile ilgili elindeki bütün yazışmaları bir kitapçık halinde yayınlamak üzere kendisini Amerikan kamuoyu önünde aklamaya çalışmıştır. Soruşturma emrini veren Başkan Quincy Adams’a “*Davranışımı ve karakterimi haklı çıkarmaya yönelik mütevazı bir çaba*” cümlesiyle ithaf ettiği kitapçıkta Amerikan halkına hitaben kendisine yeteri kadar sözlü savunma hakkının verilmediğini yazmaktadır (Porter, 1825, s.3-4).

Ağır olmamasına rağmen karara oldukça içerleyen Komodor, 1826’da Birleşik Devletler donanmasından istifa ederek bu sıralarda İspanya ile savaş halinde bulunan genç Meksika Cumhuriyeti’nin donanmasına katıldı. Davet bizzat onu amiral rütbesiyle donanma komutanlığına atama garantisi veren Meksika Cumhurbaşkanı Guadalupe Victoria’dan gelmiştir. Ancak, burada bir donanma inşa etme çabaları gerek, Meksikalı astlarının gevşekliği, gerek kişisel çekişmeleri, gerekse bir buharlı fırkateyn ile oldukça yüksek meblağda maaş gibi Meksika hükümetinin altından kalkamayacağı talepleri yüzünden sınırlı kaldı. Yine de İspanyol donanmasına karşı birisi esnasında oğlu Kaptan D. Henry Porter’ı kaybettiği önemli savunma savaşlarını idare etti. Ancak, Komodor Porter Meksika’ya ancak üç yıl dayanabilmiştir. Henry’den sonra Amerika’daki oğlu Thomas’ın da ölümü; Meksikalı astları ve politikacılar ile yaşadığı sonu gelmeyen kişisel rekabetler sınırlarını iyice yıpratmıştır. 18 Ekim 1828 tarihli bir mektubunda

⁵ D. Dixon Porter ve Farragut hakkında bkz. Homans (1899, s. 1-72). Bu vesileyle D. Dixon Porter’in II. Abdülhamid döneminde, bazı tavsiyelerde bulunmak üzere Osmanlı donanması ile ilgilendiği bilgisini de kaydetmek gerekir (BOA, HR.SYS, 1233/61-3). Amiral Farragut, Sultan Abdülaziz döneminde General Grant ile birlikte İstanbul’a da gelmiştir.

⁶ Midshipman İngiliz ve Amerikan donanmalarında her gemiye birer tane olmak üzere bizzat Amiral tarafından atanan bahriye öğrencisi. Aynı zamanda gemideki en düşük rütbeli subay (Smith,1867).

⁷ Bu konuyu ayrıntılı olarak ele alan bir çalışma için bkz. (Daughan, 2013)

⁸ Komodor Porter bu seferlerini, *Journal of A Cruise Made to The Pacific Ocean, 1822 ve A Voyage in The South Seas in The Years 1812, 1813 and 1814, 1823.* adlı kitaplarında ayrıntılarıyla anlatır. Ayrıca bkz. (Porter 1875 s.220 -253).

sarfettiği “Meksikalı kanı dökmek hususunda diğer kanları dökmekten daha fazla vicdan azabı duymam... Meksikalılar sadece çıkarları için hareket ederler... Meksikalılar Yahudidir... Keşke Meksika’dan ayrılabilsem”. cümle Komodor’un içerisinde bulunduğu ruhsal durumu çok iyi yansıtmaktadır.⁹

Porter,1829’da Amerika’ya döndüğünde büyük bir teveccühle karşılandı. Bunun altında başkanlığa yeni seçilmiş olan Andrew Jackson’un yanı sıra kabine üyelerinin çoğunun yakın arkadaşı olması yatıyordu. Ülkeye dönüşünden kısa bir süre sonra kendisini donanmadaki görevine iade etmek isteyen Başkan Jackson’ı ziyarete gitti. Başkan’ın teklifine “Teşekkür ederim, efendim dedi Komodor, bayrağın onurunu koruduğum için beni mahkûm eden adamlarla tekrar bir araya gelmektense (toprağı) kazmayı tercih ederim.” (Porter, 1875, s. 391). Yeni Başkan’ın başta üst düzey yargıçlık¹⁰ olmak üzere yüksek gelirli birkaç makam teklifini daha geri çeviren Porter, Amerika’da kalmak istemiyordu. Niyeti Birleşik Devletler elçisi olarak bir aylığına bile olsa Meksika’ya geri dönüp oradaki rakipleri ile hesaplaşmaktı. Yazdığı bir mektupta bu talebi için açıkça yalvarmaktadır. Andrew Jackson’un Amerika’da uygulamaya başladığı rotasyon ve koyu nepotizm politikası bunu rahatlıkla mümkün kılabilirdi. Fakat, anlaşılan Başkan onun kişisel meselelerinin yaratacağı bir uluslararası kriz daha istemiyordu. Bu yüzden 1830’da kendisine Cezayir konsolosluğu verildi. Cezayir’e ulaştığı sıralarda burasının Fransa tarafından ilhak edildiği haberini alan Başkan, kışı geçirmek üzere Birleşik Devletler’in Akdeniz’deki deniz üssü Mahon’da (Minorka) bulunan Porter’ı 15 Nisan 1831’de İstanbul maslahatgüzarlığına tayin etti (Porter, 1875, s.391-399).

Diplomat David Porter

Komodor Porter’ın İstanbul’a tayinin Osmanlı-Amerikan Muahedesi ve bu anlaşma dolayısıyla iki devlet arasında çıkan gizli madde sorunu ile ilgili olduğuna girişte işaret edilmişti. Amerika ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilerin en önemli aşaması sayılan bu konu hakkında yeteri kadar bilgi içeren araştırmalar bulunduğundan meseleyi sadece özetlemek yerinde olacaktır.¹¹

Bilindiği üzere 7 Mayıs 1830’da imzalanan söz konusu antlaşma ile Osmanlı İmparatorluğu Amerika Birleşik Devletleri’ne ticarete en çok kayırılan devlet statüsü ile birlikte İstanbul’da bir diplomatik temsilcilik açma hakkı vermiştir.¹² Tabii, bu imtiyazlar karşılıksız değildir. 1827’de Navarin’de donanması ağır bir darbe almış olan

Sultan Mahmud bu açığı bir an önce telafi etmenin yollarını arıyordu (Erhan, 1998, s. 459). Bunun için savaşta karşı tarafta yer almış olan İngiltere veya Fransa’ya baş vurması mümkün değildi. Bu yüzden ticari imtiyazlar elde etmek için uzun zamandır Bâbiâli’nin kapısını aşındıran ve savaş gemisi yapımında son tekniklere ulaşmış Birleşik Devletler’in anlaşma teklifini kabul etti.

Osmanlı tarafı vermiş olduğu bu imtiyazların mukabilinde anlaşmaya Osmanlı Devleti’nin her talep ettiğinde Amerikan tersanelerinde gemi yaptırabilmesi, Amerika’dan gemi satın alınabilmesi ve gemi yapımında kullanmak üzere bu ülkeden kereste ithal edilebilmesini içeren gizli bir madde ekletmişti.¹³ Osmanlı tarafının taleplerinin anlaşmada bu şekilde yer alması daha önceki bir tecrübeye dayanır ve her iki tarafın da İngiltere’nin müdahalesinden çekindiğini gösterir. 1820’de Amerikan temsilcisinin ticaret anlaşması ve İstanbul’da temsilcilik açmak için Halet Efendi ile görüşmesi bile İngiliz elçisini ayağa kaldırmaya yetmiştir. Şanizâde (1291, s.133-134)’nin ifadesiyle *İngiliz elçisi maddeden haberdâr oldukda, makam-ı Riyâset’e takrirler arzıyla ba’zı mehâzir beyân ü tezkâr ve bu hususun Devlet-i Aliyye ile İngiltere Devleti beyninde bâ’is-i iğbirâr olacağı tekrar be tekrar ifâde ve izhâr ile mûmâna’atda ısrâr...*” etmişti.

İngiltere ile açıkça yeni bir çatışmayı göze alamayan (Erhan, 1998, s.451) Amerikan Senatosu ana metinden ayrı olarak imzalanan gizli maddeyi reddetme yolunu seçti. Bu gelişme sadece ticaret anlaşmasını tehlikeye sokmakla kalmıyor aynı zamanda da Amerikan yönetimini gizli maddenin reddini uygun bir dille izah ederek Osmanlı tarafının yeniden iknası gibi bir müşkilat altına da sokuyordu. Nitekim, Başkan Andrew Jackson’un II. Mahmud’a yazmış olduğu 15 Nisan 1831 tarihli “*Büyük ve iyi dostumuz, pek asil, kudretli Padişah, Avrupa, Asya ve Afrika’daki bütün Osmanlılar’ın hükümdarı, Sultan Mahmud Han*” hitabıyla başlayan mektubunda Amerikan siyasi sisteminin Başkan’ı bu gibi hususlarda tek başına karar alma yetkisinden mahrum bıraktığını izaha çalışmış ve bunun anlayışla karşılanacağı ümidini beslediğini belirtmiştir. Jackson, tayin edilen maslahatgüzarın Senato’nun kararının hangi sebeplere dayandığını ayrıntılı olarak açıklayacağını da ekliyordu. Amerikan Dışişleri Bakanı da, Reisülküttab’a hitaben yazdığı itimatnâmede maslahatgüzarlığa atanan David Porter’in vasıflarını sayarken onun Amerikan donanmasındaki üstün hizmetlerinden de bahsetmektedir.¹⁴

⁹ Meksika donanmasındaki faaliyetleri için bkz. (Flaccus, 1954, s. 365-375).

¹⁰ “Marshall of The District of Columbia” Federal yasaların ülke çapında uygulanmasından sorumlu yüksek adli makam.

¹¹ Osmanlı-Amerikan ilişkileri hakkında temel başvuru çalışmaları için bkz. (Erhan, 2001; Şafak, 2003; Yılmaz, 2015).

¹² Bkz. (Erhan, 123-126); (Şafak, s.41-53). Müzakerelerin ayrıntıları ve anlaşmanın tam metni için arşiv kaynakları: *Amerika Nişan Defteri*, BOA A.DVNS.DVE.d. 001, s.7-9 (14 Zilka’de 1245 /7 Mayıs 1830); (De Martens, 1837,s.77-148); (Miller, 1933, s. 541-557), (Kurat, 1967, s.331-333).

¹³ Bkz. (De Kay,1833, s. 294-295), (Miller, 1933, s. 583-588), (Kurat, 1967, s. 334-335), (Erhan, 1991,s. 459).

¹⁴ Jackson ve Dışişleri Bakanı Martin Van Buren’in mektuplarının tam metni için bkz. (Kurat, s. 336-341).

Bütün gelişmelerden kendisine bu evrakın ulaştırıldığı Mahon'da haberdar olduğu anlaşılan (Miller, 1933, s. 585) David Porter'ı İstanbul'da Osmanlı Devleti ile Birleşik Devletler arasında yapılan anlaşmayı onaylatmak ve anlaşmanın gizli maddesinin Senato tarafından reddinin izahı gibi zor bir mesai bekliyordu. Osmanlı tarafı gizli maddenin reddedildiği haberini almış, bundan da büyük kızgınlık duymuştu (Erhan, 2001, s. 585). Bâbüâli'nin kızgınlığının sebebi sadece gizli maddenin reddinden ibaret değildi. Bir de Padişah'ın 1830 Antlaşması'nın Amerikalı murahhaslarından Charles Rhind'e ülkesine dönerken hediye ettiği atlarla ilgili bir sorun ortaya çıkmıştı:

Meseleyle ilgili bir belgeden anlaşıldığı kadarıyla aslında Padişah'ın Rhind'e at hediye etmek gibi bir niyeti yoktu. Her şey bu açık göz tüccarın küçük hesaplarının bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır. Rhind, Amerika'ya dönerken 10.000 kuruşa dört değerli atın pazarlığını bitirmiş, ancak her nasılsa sonradan ülkeden hayvan çıkarmanın yasak olduğunu öğrenince Riyaset'e müracaat ederek bu atların Osmanlı hükümeti tarafından satın alınarak kendisine ve Amerikan hükümetine hediye edilmesini talep etmiştir. Riyaset'in talebini Padişah'a ileten Sadaret Kaymakamı'nın ifadesinden Rhind'in niyetinin hem bu atların bedelini devlete ödetmek, hem de kendi hükümeti nezdinde Padişah'ın iltifatına nail olduğu intibamı uyandırarak prestij sağlamak olduğu anlaşılıyor. Talep, Sultan Mahmut tarafından ilerideki münasebetlerde kolaylık sağlayacağı düşünülerek onaylanmıştır (BOA, HAT-1212/47489).

Rhind Amerika'ya döndüğünde, Sultan'ın kendisine şahsi hediyesi olduğu yolundaki bütün itirazlarına rağmen atlar resmi makamlar tarafından müsadere edilerek açık artırmada 1990 dolara satılmıştır. Ticaret Anlaşmasındaki başarısı nedeniyle İstanbul maslahatgüzarlığına atanması kesin gözüyle bakılan Rhind'e gelince müsadere meselesini fazlasıyla dillendirdiğinden bu görevden de mahrum bırakılmıştır (Finnie, 1967, s.65). Sultan'ın hediyelerinin Amerikan hükümeti tarafından müsadere edilip haraç-mezat satıldığını öğrenen Bâbüâli ise bunu Sultan'a karşı yapılan büyük bir saygısızlık olarak addetmiştir. Bu bilgiyi aktaran De Kay, (1833, s. 297)'e göre atların müsadere ve satışı konusu, Amerikan hükümeti açısından son derece küçük bir mesele olmasına rağmen, Türk tarafını yatıştırmak için bu konudaki kanunun göz ardı edilemeyecek kadar zorunlu olduğu; ancak padişaha karşı saygısızlık niyetinde olunmadığı yolunda izahat vermek lüzumunu hissetmişlerdir.

Amerikan hükümetinin bütün bu güven sarsıcı davranışlarını gayri resmi kanallardan öğrendiği anlaşılan Türk tarafı kapıları tamamen kapatmak yerine meseleleri bizzat gelecek olan elçiden dinlemeyi tercih etmiştir. Bâbüâli'de yapılan müzakerelerde anlaşma ile birlikte elçinin de reddedilmesi hususu gündeme gelmişse de, anlaşma bu haliyle kabul edilmese bile elçinin geri gönderilmesi ağır bir davranış olacağından kabul edilip dinlenilmesi görüşü ağır basmıştır. Sultan Mahmud da kendisine sunulan telhise Frenkler'in adetleri üzere sözlerinden dönmekten utanmadıkları kaydını düşmekle birlikte kararı uygun bulmuştur (Kurat, 1967, s. 327-330; Erhan, 2001, s.129).

Bâbüâli'deki bu olumlu yaklaşımın ilk işareti, yabancı askeri gemilerin Çanakkale Boğazı'na silahlı olarak girmesi yasak olmasına rağmen, Porter'ı taşıyan John Adams adlı savaş gemisinin boğazdan silahlı olarak geçişine izin verilmesi oldu. Amerikalılar bu yasaktan haberdar olmakla birlikte John Adams toplarını sökmemişti. Boğaz muhafızlığı geçişe izin verilebilmesi için geminin toplarının sökülmesi gerektiğini hatırlattı. Bazı itibarlı devletlerin savaş gemileri için bu kural nadiren de olsa esnetilebiliyordu. Bu hususta bilgisi olduğu anlaşılan Porter'ın milliyetçilik damarı kabardı ve geminin toplarını sökmek için harekete geçen kaptanına Amerikan bayrağının da itibarlı devletlerinki gibi önemsenmesi gerektiğini söyleyerek itiraz etti. Bunun üzerine gemi İstanbul'dan izin gelinceye kadar Boğaz'ın girişinde demir atmak zorunda kaldı (Porter, 1875, s. 399).¹⁵

11 Ağustos 1831'de İstanbul'a ulaşan Porter dünyanın en güzel yerlerinden birisi olarak nitelendirdiği Büyükdere'de bir ev kiraladı. Burası o dönemde tamamen gayrimüslimlerin yaşadığı ve Batılı diplomatik misyonların ikametgâhlarının bulunduğu bir köydür. 9 Eylül tarihli mektubuna göre Bâbüâli adet olduğu üzere burada yaşayan diğer diplomatlar gibi Porter'in hizmetine de bazı görevliler tahsis etmiştir. Bu görevlilerden biri olan uşağın (valet de pied) görevi başka bir diplomat Porter'ı ziyarete geldiğinde diplomatik hiyerarşideki yerine göre büyükelçi ise üç, mukim elçi ise iki, maslahatgüzar ise bir defa zile vurarak haber vermektir. Porter'e göre "*etiket meselesi burada çok sıkı kurallara bağlanmıştır*" (Porter, 1835a, s.20-21).

Aslında, Porter'in bahsettiği bu etiket hususu tam da bu sıralarda Bâbüâli ile yaşadığı çok ciddi bir sorunu yansıtıyordu. İstanbul'a gelişinin üzerinden bir hayli vakit geçmiş olmasına rağmen hâlâ Başkan'ın mektubunu sunamamıştı (Erhan 2001, s.142). Bunda özellikle diplomatik rütbesinin önemli bir engel teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Bir süre Porter'le aynı tarihlerde İstanbul'da bulunmuş olan Charles De Kay'ın verdiği

¹⁵ Bu bekleyiş esnasında Porter karaya çıkarak Truva harabelerini dolaştı ve soylu görünümü bir Türk askeri aracılığıyla Kaptan Paşa'ya ait bir Rum köyünün geliri toplamakla görevli "Ağa" diye andığı birisi tarafından davet edildi. Evin zengin dekorasyonu ile Ağa'nın muhteşem kıyafeti Porter'ı oldukça etkilemiştir. (Porter, 1835a, s.13-17).

bilgiye göre bu mesele daha Porter İstanbul'a varmadan önce gayri resmi Amerikan temsilcisi (agent) ile Serasker arasında tartışılmıştı. Serasker, bu kadar önemli bir anlaşma için Amerika'nın neden tam yetkili bir elçi göndermediğini sormuş, karşılığında Amerikalıların tutumlu ve henüz genç bir millet oldukları, kendileri için bu iki rütbe arasındaki yegâne farkın ödenen maaşların miktarından ibaret olduğu cevabını almıştı. "*Hepsini anlıyorum dedi yaşlı adam, ama Rusya'ya, hatta kıtanızın güneyindeki küçük cumhuriyetlere bile elçi gönderdiniz, neden daha alt düzeyde bir memur göndererek bizi rencide ediyorsunuz?*" (De Kay, 1833, s.297).

Şüphesiz, Serasker'in cevabı Bâbüalî'nin bu husustaki genel rahatsızlığını ifade ediyordu. Amerika'nın elçi yerine daha alt düzeyde maslahatgüzâr göndermesi Riyâset'te hoşnutsuzluğa yol açmış (Miller,1933, s.585) ve Reisülküttâb Efendi bir müddet Porter'in ısrarlı randevu talepleri karşısında sessiz kalmıştır (Erhan, 2001, s, 129-130). Sultan Mahmud'a sunulan telhiste Amerikan maslahatgüzârının uzun zamandan beri mektubunu sunmak için görüşme talebinde bulunduğu bahisle son müracaatında mektubun bir suretini de gönderdiğini; mektubun tercümesine göre gizli maddenin reddi meselesi üzerinde bazı açıklamalarda bulunacağı belirtilmiş ve elçinin Reisülküttâb'la görüşmesi için izin istenmiştir (BOA, HAT, 1212/47496).

Nihayet Padişahın muvafakati üzerine 13 Eylül'de Reisülküttâb Süleyman Necib Efendi¹⁶ tarafından kabul edilen Porter, bu suretle gizli maddenin Senato tarafından reddedilme sebeplerini açıklama imkânını buldu. Reis Efendi ise Osmanlı Devleti'nin aslında Amerika'dan gemi satın almak gibi bir niyetinin olmadığını, ancak Osmanlı tacirlerinin Amerika ile ticari ilişkileri bulunmadığından gizli maddeyi verilen imtiyazları dengelemek amacıyla eklediklerini ve anlaşmanın onaylanması konusundaki son kararın Sultan'a ait olduğunu söylemiştir (Erhan, 2001, s.130).

Porter'in Amerikan dışişlerine gönderdiği 26 Eylül tarihli mektubundan Reisülküttâb ile yapmış olduğu görüşmeden olumlu bir netice elde edemediği anlaşılmaktadır. Bu mektuba göre Gizli Madde'nin reddedilmesi Bâbüalî'de büyük kızgınlığa yol açmış; kızgınlığın hâlâ devam ediyor olmasında maslahatgüzârlık tercümanı Navoni'nin kıskırtmalarının büyük etkisi olmuştur. 23 Eylül'den itibaren tercümanı devreden çıkararak yazışmalara doğrudan devam ettiğini ifade eden Porter Bâbüalî'yi uzlaştırmak için verilen talimatlara uygun olarak gizli maddenin yerine geçecek bir belge sunduğu bilgisini de vermektedir (Miller, 1933, s. 586).

¹⁶ Porter'in muhatap olduğu Reisülküttâb 21 Mart 1831'de riyâsete atanmış olan Süleyman Necib Efendi'dir. 1830 Antlaşmasının altında Mehmed Hamid Efendi'nin ismi bulunduğu sonraki Amerikan belgelerinde bir süre daha Hamid Efendi'nin adının anılmaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Azil ve tayin tarihleri için bkz. (Mehmed Süreyya, 1311, s.96; Danişmend,1971, s. 356).

Bahsedilen bu belge Porter'in Bâbüalî'ye reddedilen gizli maddeye muadil tekliflerini içeren taahhünamesidir. Burada Porter, ticaret anlaşmasını yapan Amerikan murahhasının yetkisi olmadığı halde, anlaşmaya Amerikan hükümetinin yerine getiremeyeceği ayrı bir madde ekleyerek hem Osmanlı Devleti'ni aldattığını hem de Birleşik Devletleri zor durumda bıraktığını belirterek Amerikan Başkanı'nın talimatı doğrultusunda Osmanlı hükümetine Amerika'dan savaş gemisi satın alımı ile gemi yapımında kullanılacak malzeme temininde her türlü tavsiye ve yardımda bulunacağını taahhüt etmektedir.¹⁷

Porter, bu teminatlarda bulunurken Amerikan dışişlerinin kendisine verdiği talimatların dışına çıkmıyordu. Birleşik Devletler hükümeti gizli maddenin reddinin Osmanlı hükümeti üzerinde yaratacağı olumsuz etkiyi hesaba katarak Porter'e 15 Nisan 1831 tarihli talimatnâmede şu yetkileri tanıdı: ... *gizli anlaşmanın red sebeplerini izahınız Osmanlı hariciyesini iknada başarısız olmamalı ... Reis Efendi'ye Bâbüalî, Amerika'da ne zaman savaş gemisi inşa etmek arzusunda olursa tavsiyede bulunacağınıza ve danışmanlık yapacağınıza dair güvence verin. Böylece, Bâbüalî'ye söz konusu madde ile sağlanmış olan menfaatlerin güvence altında olduğuna dair teminatta bulunun. Konuyla ilgili bilgi ve tecrübeleriniz meseleyi en iyi şekilde halletmek hususunda sizi yönlendirebilir* (Miller, 1933, s. 587).

Anlaşılan, pragmatist bir siyasetçi olan Başkan Jackson bununla açıkça Senato'nun kararını devre dışı bırakarak Porter'dan gizli maddeyi uygulamasını istiyordu. Başkan'ın gayri resmi olarak ünlü gemi mühendisi Henry Eckford'ı İstanbul'a göndermek suretiyle (en azından gitmesine göz yumarak) Porter'in müzakerelerdeki elini kolaylaştırdığı söylenebilir. Her ne kadar Amerikan Başkanı ve Dışişleri Bakanı Eckford'la yapmış oldukları yazışmalarda bunun özel bir girişim olduğu yolunda güçlü bir izlenim uyandırmaya çalışmış olsa (Finnie, 1967, s.68-69) da Eckford'un Porter'le aynı tarihlerde İstanbul'a gelmiş olması tesadüf değildir. Porter'i taşıyan John Adams ve Eckford'ın daha sonra Osmanlı Devleti'ne satmış olduğu United States adlı gemiler Çanakkale Boğazı'na bir gün ara ile varmış ve Eckford, Paulding'in 4 Haziran tarihli bir mektubunu Porter'e burada teslim etmiştir (Porter, 1835a, s.13).

Porter, Reis Efendi'yi ikna etmek için başka yollar da denedi. Ona Eckford'a ait United States gemisinin Osmanlı Devleti'ne satışına aracılık edebileceğini (Erhan, 2001, s. 131) ve Amerikan hükümetinden Osmanlı Devleti'ne başka bir takım menfaatler de sağlamak için bütün yetkisini kullanacağına dair söz verdi. Amerikan Dışişlerine gönderdiği 30 Eylül 1831 tarihli bir

¹⁷ Tam metni için bkz. (Miller, 1933, s. 586-587; Kurat, 1967, s. 340-342; Finnie, 1967 s.66; Erhan, 2001, s. 131-132).

mektubundan bununla, Padişah'ın Boğaz'da gezinti yapmak için kullanacağı kuğu görünümü küçük bir istibotu ima ettiği anlaşılmaktadır (Miller, 1933, s.587). Ancak, Amerikan hükümetinin daha sonra gönderdiği hediyeler arasında bulunmadığından bunun sadece tasarı halinde kaldığı ve Porter'ın de Reis Efendi'ye bu hediyeinin mahiyeti hakkında bilgi vermediği anlaşılıyor.

Eckford'ın İstanbul'da bulunuşu Amerikan maslahatgüzarının taahhütnamesinin güvenilirliği husunda Bâbiâli'yi ikna etmiş olmalıdır: Porter, Paulding'e yazdığı 3 Ağustos 1831(?)¹⁸ tarihli dördüncü mektubuna "*Ülkemiz tarafından on, yirmi yıldır, belki de daha uzun zamandır merakla beklenen olay bu sabah gerçekleşti. Bâbiâli ile Birleşik Devletler arasındaki anlaşmaların teatisi!*" müjdesi ile başlamaktadır (Porter, 1835a, s.43). Porter, (1835a, s.49)'ın Paulding'e hitaben *Sen "şimdi merasimin oryantal bir ihtişam içinde ve altın tahtına oturmuş Sultan'ın huzurunda gerçekleştiğini hayal edeceksin"* mealindeki cümlesi aslında kendi beklentisini de yansıtır. Bu egzotik Şark imajı Batılı seyyahların Amerikalı okuyucuların zihinlerine yerleştirmiş oldukları tahayyüllerden ibarettir. Bu yüzden teati merasiminin yapılacağı mekâna vardığında hayal kırıklığı yaşar.

Sefaret baş tercümanı Hodgson ile birlikte kendisine tahsis edilen üç çifte kayıkla Boğazı geçerek Reis Efendi'nin Kandilli'deki evine giden Amerikan maslahatgüzarının burada dikkatini ilk celbeden husus mütevazilik olmuştur. Tarifinden Boğaz'daki yahlardan biri olduğu anlaşılan ev aşu boyalı sıradan bir ahşap yapıdır. Evin iç dekorasyonun mütevaziliği kadar Reis Efendi ve yanındaki tercümanlarının kıyafetlerinin sadeliği de Porter'ın gözünden kaçmaz. Burada devlet görünümü veren tek şey kapıda bekleyen yarım düzine kadar hizmetkârdır. Önce ikram edilen çubuk (tütün), kahve ve şerbet eşliğinde o gün boğazda çıkan büyük fırtına hakkında sohbet edilir.¹⁹ Porter, sohbet esnasında Amerikan hükümetinin resmi hediyelerini takdim eder (Porter, 1835a, s.44-49).

Terati merasimi Reisülküttâb ile Amerikan Maslahatgüzarı'nın anlaşma metinlerini sağ ellerinde, başlarının hizasına kaldırarak aynı anda değiştirmelerinden ibaret olmuştur. Amerikan tarafının sunduğu anlaşma metni kaliteli bir parşömene yazılmış

ve tamamen işlemeli kadife bir cildin içindedir. Cildin üzerinde altın kordonla tutturulmuş Amerikan armalı altın bir kozak bulunmaktadır.²⁰ Muahede metni ayrıca mükemmel estetiğe sahip bir kutunun içine yerleştirilmiştir. Buna mukabil anlaşmanın kalın parşömene yazılmış olan Türkçe metni ise, üzerinde yarım altın kovağın içine yerleştirilmiş kırmızı mühür mumunun sarktığı gümüş rengi bez bir kesede takdim edilmiştir (Porter, 1835a, s.51).²¹

Özetle bakılacak olursa, mutad uygulamada yabancı diplomatlara on küreklî "beş çifte süferâ kayığı" tahsis edilirken (Abdülaziz Bey, 2000, s.241) Amerikan maslahatgüzarı, Boğaz'ı üç çifte kayıkla geçmiş; Teati merasimi ise Bâbiâli yerine Reisülküttâb Süleyman Necib Efendi'nin sade döşeli gösterişsiz yalısında yapılmış, üstelik Reis Efendi ve yanındaki tercümanları, kendisini kaba kumaştan mamûl günlük kıyafetleri ile karşılamıştır.

Anlaşılan Amerikan sefirine bu dönemde Osmanlı Devleti'nde geçerli olan diplomatik kabul usullerinin pek azı uygulanmıştır. Muhtemelen 13 Eylül'de Reisülküttâb'la yaptığı ilk görüşmesi de alelade bir tarzda olmuş ve kendisine sınırlı da olsa bir karşılama töreni düzenlenmemiştir. Buna gerekçe olarak Birleşik Devletler elçisinin henüz resmen tanınmadığı veya teati merasiminin Osmanlı Devleti'nde modern diplomasi ritüellerinin yerleşmemiş olduğu bir döneme denk geldiği ileri sürülebilir. Ancak, Porter'ın Büyükdere'deki ikametgâhına yasakçı, kavas ve uşak gibi diğer diplomatik temsilciliklere tahsis edilen görevlilerin verilmiş olması (Porter, 1835a, s.20-21) bu ihtimalin zayıf olduğunu gösterir.²² Diğer taraftan Osmanlı Devleti'nde elçi kabul protokolleri ile merasim usullerinin çok öncesinden yerleşmiş olduğu iyi bilinen hususlardandır. Bu konuda çok sayıda örnek bulunmakla birlikte yakın dönem olması itibarıyla Ağustos 1821'de İngiliz elçisinin Bâbiâli'yi ziyareti sırasında kendisine bir gün öncesinden yedi çifte kayığın gönderildiği şaşaalı merasimin zikredilmesi kâfidir (Uzunçarşılı, 1988, s. 286-288). Söz konusu tavrın, maslahatgüzarlık düzeyindeki diplomatlara yönelik mutad bir protokol olduğu düşünülebilirse de yine yakın döneme ait başka bir örnek bunun tersini göstermektedir. Aralık 1807'de Saksonya maslahatgüzarı Bâbiâli'de karşılanmış; kendisine samur

¹⁸ Mektubun tarihinde Porter'dan veya kitabın editörü Paulding'den kaynaklanan bir hata olduğu kesindir. Bu tarihte Porter henüz İstanbul'da bile değildir. Resmi kayıtlar teatinin 5 Ekim'de yapıldığını göstermektedir.

¹⁹ Bu fırtınaya Boğaz'ı geçerken Porter da tutulmuştur. Fırtına esnasındaki dolu yağışını dehşetle tasvir etmektedir. Kendisi ve yanındakiler kayığın tentesine sığındıkları için iki yumruk büyüklüğündeki dolulardan pek etkilenmezler. Fakat kürekçiler ve hizmetkârlarından ikisi ağır şekilde yaralanmıştır. Bu yüzden Reis Efendi'nin evine vardıklarında oldukça tedirgin ve gergindir. Bunun sebebini öğrenen Reis Efendi Porter'e savaşta veya denizde fırtınaya tutulduğunda bu kadar tedirgin olup olmadığını sorar. Porter hayır cevabını verir. O halde neden şimdi bu kadar heyecanlandığını sorusu karşılığında Porter'ın "Kendisine karşı kahramanlığın imansızlık olacağı Tanrı'nın, gökyüzünden gönderdiği taşlarla ölme düşüncesinden dolayı" cevabını alan Reis Efendi başını yukarı kaldırarak "Allahü Ekber" diye haykırır. (Porter, 1835a, s.44-46)

²⁰ Bu İngiliz tarzı muahedenâmedir. Örnekleri için bkz. (Yılmaz-Yıldırım, 2000).

²¹ Porter'ın kendi ülkesinin görkemli muahede defteriyle karşılaştığı, Osmanlı teati senedi formatının dönemin Osmanlı diplomasisinin bu husustaki uygulamasından farklı olmadığını belirtmek gerekir. İngiltere ile imzalanan 1838 Ticaret ve Seyr-i sefâin antlaşması da aynı tarzda olup Osmanlı hariciyesi muahedenâmelerde Avrupa tarzı defter usulüne Tanzimat devrinde geçmiştir. Bkz. (Kütükoğlu, 1998, s.170).

²² Sefaretlere tahsis edilen yasakçı ve kavaslar için bkz. (Pakalın, 1983, s. 606).

kürklü hil'at giydirilmiş ve maiyetindekilere de rütbelerine uygun hediyeler verilmiştir (Esad Efendi, 1979, s. 141).

Anlaşma onaylandıktan sonra da bir müddet devam ettiği anlaşılan bu mesafeli duruşun gerisinde gizli maddenin reddinin yarattığı güvensizlik duygusu kadar Sultan'ın hediyelerinin açık artırma ile satılması ve Birleşik Devletler'in elçi yerine maslahatgüzâr göndermesi gibi Bâbüali tarafından saygısızlık olarak addedilen meselelerin olduğu açıktır. Ayrıca, Porter'in Türk adetlerini ve diplomatik teamülleri henüz tam anlamıyla kavrayamamış olmasından kaynaklanan bazı davranışlarının bu soğukluğun devamında etkili olduğu anlaşılmaktadır:

Amerikan maslahatgüzârı, teati merasimi sırasında aralarında Padişah için değerli taşlarla bezeli dokuz bin dolar değerindeki enfiye kutusu ile beş bin dolarlık bir de yelpazenin bulunduğu toplam otuz bin dolar tutarındaki resmi hediyelerini sunmuştu (Porter, 1835a, s.44, 49-51; BOA, HAT, 1212/47486).²³ Ne var ki hediyelerin üzerlerine Birleşik Devletler'in cömertliğini göstermek için fiyatlarını da yazmış olması ayrı bir hoşnutsuzluğa sebebiyet vermiş ve bu davranıştan alınan Kaptan Paşa Porter'a hediyeler için çok fazla para harcadığını söyleyerek tamamını iade etmek istemiştir (Yılmaz, 2015, s.17). Tabii, Kaptan Paşa'nın tam tersine hediyelerin mali değerinin çok fazla olmadığı hususunda kinaye yaptığını anlamak bir zor değildir. Bununla birlikte Paullin (1912, s.150)'in Amerikan hükümetinin İstanbul'daki Amerikan delegasyonu için tahsis etmiş olduğu yıllık bütçenin toplam otuz beş bin dolar olduğuna ilişkin verdiği bilgi dikkate alınacak olursa Amerikan hükümetinin hediyeler konusunda sanıldığı kadar cimri davranmadığı anlaşılır.²⁴ Ancak, Türk Sultanı'na bu türden diplomatik hediyelerin çok daha muhteşemleri hediye edilmiştir (Porter, 1835a, s.50; De Kay, 1833, s.290).

Sonradan yapmış olduğu ilginç bir başvurudan Porter'in Bâbüali ile arasındaki buzları eritmeye yönelik çaba içerisinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Başvurunun içeriğini aktaran bir arşiv belgesine göre Amerikan Maslahatgüzârı muahede teatisinde sunmuş olduğu hediyelerin yetersizliğinden dolayı utandığından Amerikan hükümetinin göndermiş olduğu ilave resmi hediyelerini sunmak istemektedir. Daire-i Riyâset *sûret-i istiğnâ* göstererek bunları kabul etmek istememiş ise de Maslahatgüzâr'ın *devletinin ırzını tekmil için olduğundan adem-i kabulü takdirinde münkesir olacağını ifâde ve beyân* ederek ısrarı karşısında hediyelerin kabul edilmesi hususunda onay çıkmıştır. Aynı şekilde *Şân-ı Saltanât-ı*

Seniyye'yi izhâr için misüllü hediyeler i'tâsıyla mukâbele olunmuştur (BOA, HAT, 1213/47505-29 Zilhicce 1249).

Anlaşmanın teatisinden üç yılı aşkın bir zaman sonra²⁵ yapılmış olduğu anlaşılan bu başvurunun sadece Amerikan diplomatının mahcubiyet duygusunun eseri olmadığı altını çizmek gerekir. Bunu, Amerikan diplomasisinin gizli maddenin reddi başta olmak üzere yukarıda açıklanan birçok meseleden kaynaklanan itibar kaybının restorasyonuna yönelik bir hamle; genç Amerikan Cumhuriyeti'nin temsilcisinin Bâbüali nezdinde daha muteber olan Avrupalı büyük devletlerin diplomatlarının gölgesinden sıyrılmaya çabası olarak da değerlendirmek mümkündür. Komodor, Avrupa'nın üç büyük gücünün elçileri gibi Birleşik Devletler temsilcisinin de Türkler tarafından tanınmasını sağlamak hususunda kararlıdır (Porter, 1875, s.400). Dahası, İstanbul'a gelişinin üzerinden bir hayli vakit geçmiş olmasına rağmen Sultan'ın huzuruna çıkıp Başkan'ın güven mektubunu bile sunamamıştır.

Aslında Porter huzura çıkmadan önce Sultanla iki defa karşılaşmış ancak aralarında bir diyalog olmamıştır. 15 Şubat 1832 tarihli mektubunda yanında Ermeni tercümanı ile birlikte Kapalıçarşı ve civarındaki hanları dolaşırken tesadüf eseri önce Sadaret Kaymakamı ardından da bizzat Sultan ile karşılaşmasını anlatmaktadır:

"... Silah pazarından ayrılarak başka birine girdik. Burada yüzü yabancı gelmeyen yaşlı bir Türk'ü gördüm. Kerevetin üzerinde bağdaş kurmuş ve bir askerle konuşuyordu. Onun dükkân sahibi olduğunu sandım. Ermeni tercümanım kulağıma onun Kaymakam olduğunu; Sultan'ın da yakınlarda bir yerde bulunduğunu söyledi. Bu yaşlı adam bana, beni tanıyormuş gibi baktı. Şapkamı çıkardım ve onu Türk usulü selamladım. Selamımı almadan önce yanındaki askere dokundu ve kulağına bir şeyler fısıldadı. Asker dönüp bana baktı ve Kaymakam'a bir şeyler söyledi. Kaymakam aşına olduğum bir gülümseme ile selamımı aldı. Tercümanım eğer biraz daha kalırsam Büyük Efendi'yi de görebileceğimi söyledi. Sözü henüz bitirmişti ki, birkaç asker bir hanın kapısından dışarı çıktı. Aralarında kalın gri kaput giymiş elinde tespihiyle birisi belirdi. Tercümanım "- İşte Büyük Efendi!" dedi. "- Kim? siyah sakallı, asker kaputlu, elinde tespih olan mı?" Kaymakam dükkânın önünden ayrılmış Sultan'a katılmıştı. Tam karşı karşıya geldiğimizde Sultan'ın kulağına benim duyabileceğim yükseklikte bir sesle fısıldadı. Sultan ve yanındakiler dönüp bana baktı (Porter, 1835a, 113-114).

²³ De Kay (1833, s.190)'e göre kırk bin dolar.

²⁴ Ayrıca, yine kıyaslama imkânı sağlaması açısından bu dönemde Amerikan bahriyesinden emekli olan Komodor rütbesindeki bir subayın emekli aylığının da on dolar olduğu bilgisini kaydetmek gerekir (Porter, 1875, s.39).

²⁵ Bu gecikmede yazışmalar, Amerikan ve Osmanlı bürokrasisinin işleyiş süresi ve iki ülke arasındaki aradaki mesafe dikkate alınmalıdır.

Porter satırlarının devamında Padişah'la konuştuğuna hatta selamlaştığına dair her hangi bir bilgi vermiyor. Ancak, Sultan Mahmud bir dükkanın önünde oturan ileri yaşından dolayı iki büklüm olmuş bir ihtiyarla ilgilenerek halini hatırını sormuştur: *-Nasilsın yaşlı dostum? - Çok iyiyim. Lakin şimdi Ramazan ve param yok.* Sultan gülümsedi ve yaşlı adama tercümanın Porter'a aktarmadığı bir şeyler söyleyerek yüz yirmi kuruş verdi (Porter, 1835a, s.115).

Sultan Mahmud gibi sıradan insanlarla rahatlıkla iletişim kuran hatta Porter'ın ifadesiyle "dost canlısı" bir kişiliğin Amerikan maslahatgüzarı ile ilgilenmemiş olması garipsenecek bir durumdur. Bu, belki Sultan'ın halkın gözü önünde bir Frenkle konuşmaktan imtina etmesi ile açıklanabilirse de daha uygun bir atmosferde gerçekleşen bir diğer karşılaşmada da aynı durum söz konusu olmuştur.

27 Temmuz 1832 tarihli mektubuna göre Henry Eckford yapımını yeni tamamladığı sevkıyat gemisini Sultan'ın beğenisine sunmak üzere Beylerbeyi Sarayı'na götürürken yeğeni ile birlikte Porter da ona katılmıştır. Gemi Sarayın altın varaklı kapısının önündeki iskeleye yanaştığında "Sultan (maiyeti ile birlikte) gemiden yaklaşık üç adım uzaklığa geldi. Büyük bir İmparatorluğun hükümdarının tüm ihtişamı ile gözlerini bize çevirdi ve hemen benim kim olduğumu sordu. Ona söylediler" (Porter, 1835b, s.8). Porter devamında yine Sultan Mahmut ile aralarında bir konuşma geçtiğine dair herhangi bir bilgi vermek yerine Sultan'ın fiziksel özellikleri ile kıyafetini uzun uzadıya tasvir etmektedir.

Bu ayrıntılar Porter'ın İstanbul'a gelişinin üzerinden neredeyse bir yıl geçmiş olmasına rağmen Sultan tarafından kabul edilmediğinin bir işaretidir. Amiral Dixon Porter bu gecikmeden bahsetmeksizin babasının Sultan tarafından resmen kabul edilmeyişinin sebebinin onun diplomatik rütbesi ile ilgili olduğunu açıkça belirtmektedir (Porter, 1875, s.400). Yukarıda da belirtildiği üzere Osmanlı hariciyesi bir ülkenin mukim temsilci olarak elçi yerine maslahatgüzar düzeyinde diplomat göndermesini bir küçümseme olarak algılıyordu (De Kay, 1833, s.297). Long (1970, s.295)'ün Porter ile Amerikan dışişleri arasındaki muhaberat belgelerine dayanarak verdiği bilgilerden Bâbiâli'nin, maslahatgüzarın resmi işlemlerdeki hareket alanını kısıtlayarak mukabelede bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzden Komodor, Amerikan dışişlerine yazdığı mektuplarda diplomatik statüsünün, görevini tam olarak yerine getirmekten alıkoyduğundan şikâyetle rütbesinin elçiliğe yükseltilmesi hususunu her seferinde inatla dile getirmiştir (Long, 1972, s.295).

David Porter bu inatçı karakterini Padişah tarafından kabulü hususunda yaptığı müteaddid başvurularla Bâbiâli'ye de gösterdi. Nihayet, Sultan Mahmud Amerikan maslahatgüzarını gayri resmi olarak huzuruna kabul etmeye razı olmuştur. Osmanlı diplomatik

ritüellerindeki değişime örnek teşkil eden bu gayri resmi elçi kabulünün ayrıntıları zikredilmeye değerdir:

Elçilik tercümanı Joseph Askeroğlu "Göksel Majesteleri"nin huzurunda iken yerine getirmesi gerektiği formaliteleri açıkladığında Porter dehşete düşmüştü. Oğlu Porter (1875,s.401)'in biraz da abartılı biçimde anlattığına göre esasında huzura giren bir elçinin Sultan'ın önünde yere kapanması gerekiyordu; ancak soğuk bir karşılık almayı göze aldığı taktirde sadece usule uygun bir biçimde selamlaması da yeterli olacaktı. Komodor için bu tür selamlama uygundu, lakin huzurdan çıkarken geri geri gitme uygulaması pek aklına yatmamıştı.

Belirlenen günde huzura çıktığında karşılaştığı muamele Porter'ın endişelerinin yersiz olduğunu gösterdi. Çünkü, *Sultan Mahmud, yabancı elçiler için çoğu zaman bir psikolojik işkenceye dönen klasik elçi kabul törenlerini ortadan kaldırmıştı* (Porter, 1835b, s.43). Amerikan temsilcisini Beylerbeyi Sarayı'nda kabul eden Padişah onu *Amerika Birleşik Devletleri Başkanı'nu davet ediyormuşçasına yanındaki sandalyeye davet etti.* Sultan ile Amerikan elçisi arasında donanma hakkında kısa bir sohbet ve güven mektubunun takdiminin ardından Porter usule uygun şekilde Sultan'ın önünde eğilerek geri adımlarla huzurdan çıktı (Porter, 1875, s.402).

Yaklaşık bir yıllık bir gecikmenin ardından Sultan Mahmud'un teamülleri bir tarafa bırakarak maslahatgüzarlık düzeyindeki bir diplomatik temsilciyi gayri resmi surette de olsa kabulünün ardında yatan sebepler şüphesiz izahata muhtaçtır. Atlantığın öte yakasındaki Amerika Birleşik Devletleri bu dönemde Batı Avrupalılar için bile vahşetin ve medeniyetin birbirine karıştığı bir ülke olarak algılanıyordu (Gonzales, 2008, s.19). Benzeri Amerika tasavvurunun Osmanlıların zihinlerinde de mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Teati merasimi sonrasında Reisülküttâb Necib Efendi ile David Porter arasındaki sohbet, Reis Efendi'nin Kızilderililer hakkındaki meraklı sorularına odaklanmıştı (Porter, 1835a, s. 52). Daha 1805 yılı gibi erken bir devirde Amerika'ya seyahat etmiş olan Kayserili Mehmed Dayı ile Giritli Mustafa Dayı adlı yoldaşların Bâbiâli'ye sunmuş oldukları takririn ağırlık noktasını ise Amerika'nın gelişmiş donanması ve tersaneleri hakkında verdikleri bilgiler oluşturmaktadır (Kurat, 1967, s. 308). Bu dönemde Osmanlı tahayyülünde Amerika, Kızilderililer ve gelişmiş denizcilik teknolojisinden ibarettir.

Tabii, Sultan Mahmud'un Kızilderililerden ziyade Mehmed ve Mustafa dayılar gibi Amerika'nın denizcilik teknolojisinde kaydettiği ilerlemeler ile ilgilendiğini belirtmek gereksizdir. Navarin felaketinin yarattığı travmayı bütün benliğinde hisseden Sultan Mahmud'un deneyimli bir bahriye kumandanı olan Amerikan temsilcisini diplomatik teamüllere kurban etmesi beklemezdi. Gayri resmi kabulün ardından Osmanlı Sultanı bütün haşmetini bir tarafa bırakarak Komodor

David Porter ile yine gayri resmi surette görüşmeye devam etti.

Porter (1835b, s.35)'in kendisi için büyük bir gurur kaynağı saydığı bu görüşmeler genellikle Padişah'ın sıkça uğradığı Kağıthane ve bir askeri kışla ile Baruthane'nin bulunduğu Ayastefanos'ta gerçekleşiyordu (Long, 1970, s. 293; Porter, 1875, s.405). Ayrıca, Erhan (2001, s.142) 17 Eylül 1832 tarihli bir Amerikan belgesinden bir av partisi sırasındaki görüşmeyi de aktarmaktadır. Kahve ve çubuk eşliğinde yapılan sohbetlerin mevzuu genellikle donanma ile ilgili meselelerdi (Long, 1970, s. 293). Amiral Dixon Porter'in zikrettiği bir diğer görüşme daha ayrıntılı bilgiler içermektedir. Amerikan elçisi ile tersane yolunda tesadüfen karşılaşan Sultan onu farketdiğinde durmuş ve tersane'ye birlikte gitmekten mutluluk duyacağını söylemiştir. Kızaktaki gemileri incelerken yapılan sohbet esnasında Komodor, Sultan'ı gücendirmeden açık bir şekilde Türk donanma sisteminin bütün kusurlarını sayıp dökmüştür. Bunun üzerine Sultan Mahmut bu meseleler üzerinde görüşmek üzere Kaptan Paşa'yı kendisine göndereceğini söylemiştir (Porter, 1875, s. 403-404).

Porter, her ne kadar görüşmelerin tamamen tesadüfi karşılaşmaların eseri olduğunu özellikle vurgulamaya çalışsa da birden fazla tesadüfün zihinlerde soru işareti oluşturacağı açıktır. Anlaşılan her iki taraf ta büyük devletlerin elçilerini, özellikle de İngiliz elçisini ürkütmemeye gayret gösteriyordu. Ancak, tersanedeki görüşme uzun süre gizli kalmamış; İstanbul'daki yabancı temsilciler önce bunun bir diplomatik aptallık olduğu yolunda dedikodular yapmışlar, nihayetinde Sultan'ın gerçek niyetini keşfetmekte gecikmemişlerdir (Porter, 1875, s. 404).

Esasında, özel bir girişimci olan Henry Eckford'un Osmanlı donanması için gemi inşa etmekte olduğu sır değildi. Bu, daha Eckford yanında çok sayıda gemi inşa ustasıyla İstanbul'a hareket etmeden önce New York'ta duyulmuştu. Ancak, yukarıda da belirtildiği üzere Amerikan hükümeti, Meksika ve Arjantin donanmaları için de gemi inşa etmiş olan Eckford'un girişiminin resmi bir mahiyet taşımadığını özellikle vurgulamıştır (Finnie, 1967, s.69). Bunun hem gizli maddeyi reddetmiş olan Amerikan Senatosu'nun hem de İngiltere'nin tepkisini önlemeye yönelik tedbir olduğu açıktır. Porter için bu ince sınırı koruyarak Henry Eckford'un Tersane'deki çalışmalarından bağımsız bir biçimde Osmanlı donanması için danışmanlık yapması mümkün olmadı.

Amerikan hariciyesi Porter'a gönderdiği talimatnâmede Henry Eckford'dan bahsetmeden Bâbiâli'ye Osmanlı donanması için tavsiyelerde bulunabileceği hususunda izin vermişti, ancak İngiltere faktörü göz önüne alındığında Amerikan temsilcisinin tersane'de sık sık alenen boy göstermesi şüphesiz arzu edilen bir durum değildi. Danışmanlık meselesinin bu derece ileri boyutlara taşınmasında Foxardo olayından itibaren talihi ters dönmüş bir adamın başarısızlıklarını

telafi ederek kendini yeniden kanıtlama arzusunun önemli derecede rol oynadığı anlaşılmaktadır. İlk mektuplarının birinde kullandığı "*ilerleme ruhu burada (Osmanlı Devleti) tamamen uyanık ve ömrü vefa ederse Komodor'un burada çok iyi şeyler yapacağını öngörüyorum*" (Porter 1835a, s.53) cümlesi bu istekliliğini açık biçimde ifade eder.

Nitekim, Porter Henry Eckford'un Osmanlı hizmetine alınması hususunda aracılıkta bulunmak bir tarafa daha Padişah'ın huzuruna çıkmadan çok önce Tersane'ye gidip gelmeye başlamıştır. 26 Şubat 1832 tarihli mektubunda Eckford tarafından inşası tamamlanmak üzere olan Sultan Mahmud Fırkateyni'nde yapmış olduğu incelemeyi bütün ayrıntıları ile anlatır. Ayrıca, Kaptanıderya Gürcü Halil Rifat Paşa ve bahriye reformundan da bahseder. Padişah'ın damadı olan Halil Rifat Paşa otuz kırk yaşlarında, son derece enerjik ve görevine bağlı bir kişidir. Bahriye'deki eski adetleri lağvederek yerine Avrupalı usulleri esas alan yeni bir sistem kurmuştur. bahriyedeki bütün Rumları ve yaşlı denizcileri terhis etmiş ve denizci olarak yetiştirmek üzere on dört ile on sekiz yaşları arasındaki gençleri hizmete almıştır. Hepsisi Batı tarzı askeri üniformalar giymiş olan bu öğrenciler hayatlarından memnun görünüyorlardı. Yine sayıları oldukça kalabalık olan tersane usta ve işçileri de son derece disiplinli çalışıyorlardı. Porter burada hakim olan çalışma düzeninden öylesine memnun kalmıştır ki, Amerikan tersaneleri için örnek alınacak pek çok şeyin bulunduğunu yazmaktadır (Porter, 1835a, s. 117-119).

İfadelerinden daha önce birkaç defa Tersaneyi ziyaret etmiş olduğu anlaşılan Porter mektuplarında kendi tavsiyelerinden bahsetmeksizin burasını sadece bir gözlemci sıfatıyla tasvir etmektedir. Ancak, 8 Nisan 1832 tarihli bir diğer mektubundan tersaneyi periyodik olarak ziyaret ettiği ve düzeltilmesini istediği bazı aksaklıkları Kaptan Paşa'ya bildirdiği sonucu çıkmaktadır:

"... *Dün tophanenin bazı atölyelerini, kayıkhanelerini ve depolarını inceledim ve oradaki her şeyin en mükemmel düzene ve düzenlemeye tabi olduğunu size temin ederim ... cephaneliğin her yerinde büyük bir intizam oluşturuldu ve birkaç ay önce orada hüküm süren düzensizlik ve kafa karışıklığı tamamen ortadan kalktı.*" (Porter, 1835a, s159).

Yine aynı mektubunda Osmanlı filosunda ve Sultan Mahmud Fırkateyni'nin inşasında kaydedilen ilerlemeleri ayrıca zikretmektedir:

"*Hiçbir şey Sultan'ın filosundan daha görkemli ve güzel görünemez. Hayatımda hiç bir savaş gemisi filosunun bu kadar iyi görüldüğünü görmemişim; hepsi yeni boyandı ve mükemmel bir bütünlük içinde. Yani hepsi aynı tarzda boyandı. Sultan Mahmud (fırkateyni), dünyanın en görkemli ve en büyük savaş gemisidir. En az 156 top bulundurmaktadır. Her açıdan en büyük gemimiz Pennsylvania'dan çok daha büyüktür. İç düzenlemelerinin*

güzelliğini ve ihtişamını hiçbir şey geçemez, bunlar için hiçbir masraftan kaçınılmamıştır” (Porter, 1835a, s.158).

Porter’in mektuplarında yazmaktan çekindiği danışmanlık konusu oğul Porter’in satırlarında daha açık olarak ifade edilmektedir. Amerikan maslahatgüzarı, Henry Ecford’un malzeme ve usta temini için geçici olarak Amerika’da bulunduğu sıralarda ustabaşı Foster Rhodes’in çalışmalarına direktifleriyle bizzat nezaret ederek Osmanlı donanmasının gelişmesine büyük katkı sağlamıştır (Porter, 1875, s. 413).

Amerikan maslahatgüzarı taahhütlerini bu şekilde yerine getirirerek Padişah ve Bâbüali nezdinde sağladığı itibarı Birleşik Devletler’in menfaatlerine dönüştürmekte hatırı sayılır bir başarı elde etti. Amerikan malları için uygulanmakta olan %3 gümrük vergisine ilaveten alınan %15 lik ek verginin kaldırılmasını sağladı (Erhan, 2001, s.165-166). Bu başarı Başkan’ın Aralık 1832’de yaptığı bir konuşmaya da yansımış ve Andrew Jackson Bâbüali ile yapılan anlaşmanın ticarete beklenen etkiyi yaptığını ve Amerikan malları için yeni pazarların açıldığını haberini vermiştir (Long, 1970, s.290).

Ayrıca, Sadrazam Rauf Paşa ile yaptığı görüşme sonrasında Mehmet Ali Paşa kuvvetlerine karşı Amerikan tebasını koruma gerekçesiyle İstanbul’da bir savaş gemisi bulundurma iznini elde etmeyi başardı. Böylece 1833’de Komodor Daniel Paterson komutasındaki bir Amerikan savaş gemisi Çanakkale Boğazı’ndan geçerek İstanbul’a geldi (Erhan, 2001, s.181-182; Finnie, 1967, s. 260; BOA, HAT/1213-47504). Buna ilaveten, bir yıl içerisinde başta İstanbul olmak üzere Selanik, İstanköy, Bozcaada, Bursa, Çanakkale, Beyrut, Kudüs, İskenderiye (Erhan, 2001, s. 146) ve Kıbrıs’ta (BOA, C.HR./150-7463) birer konsolosluk açtı. Amerikan maslahatgüzarına tanınan ayrıcalıklardan en ilginç kendisi için Çanakkale’de yaptırdığı altı bin kıyye şarabın vergiden muaf tutulmasıydı (BOA, C.HR./98-4865).

Porter ülkesinin menfaatlerini korurken, Monroe doktrinini ihlal edecek ve Sultan ile kurmuş olduğu kilisel ilişkilerini zedeleyecek girişimlerden uzak durdu. 1834’te bağımsız Yunan hükümetinin İstanbul’a atamak istediği ilk elçisininin akreditasyonu konusundaki yardım talebini çok zahmetli ve nahoş bir ilişki olacağı gerekçesiyle reddetti. Görevde kaldığı süre boyunca Suriye, Filistin ve Mısır gibi hassas bölgeleri hiç ziyaret etmedi. 1835’de Beyrut’taki konsolosuna Amerika’yı ilgilendirmedeği sürece bu bölgede meydana gelen siyasi gelişmelerden uzak durması tavsiyesinde bulundu (Finnie,1967, s.93-94). 1836’da Bâbüali tarafından

Selanik’teki Amerikan konsolosluğu vasıtasıyla yapılan Kıbrıs’ın Birleşik Devletler’e satılması teklifini Washington’daki üstlerine ilettili, ancak Birleşik Devletler’in yeteri kadar toprağı olduğunu ve sömürgeciliğin kötülüklerinden kaçınılması gerektiğini belirten kanaatini eklemeyi unutmadı (Long, 1970, s.294). Hatta, İstanbul’daki ilk yıllarında faaliyetlerini desteklediği Amerikan misyonerlerini bir süre sonra ihmal etmeye başladı. Bu yüzden misyonerlerin protestosuna ve Washinton’daki üstlerinin tenkitlerine maruz kaldı (Long, 1970, s. 293-294; Covey, 2020, s. 105). Porter, misyonerlerden ziyade, kendisine İstanbul’a kadar eşlik eden Amerikalı mühendislerin tersane’deki çalışmalarına odaklandı (Covey, 2020, 105).

Porter, Washington’daki üstlerine iki ülke ilişkilerinde alınan mesafeyi rapor ederken bunun tamamen deniz kuvvetlerinde bir subay olması ve denizcilik bilgisi sayesinde gerçekleştiğini vurgulamayı ihmal etmedi. 1835’de yazdığı bir diplomatik mektubunda Türkler’in nezdinde hiç bir devletin Birleşik Devletler kadar itibarlı olmadığını; Bütün engellere rağmen, Hükümdar ve Bâbüali’nin üst düzey bürokratları ile yakın ve dostane bağlantılar kurmayı başardığını ve söylemektedir. Diplomatik statüsünün düşük olmasına rağmen elde ettiği başarıyı *Metternich veya Talleyrand’ın yeteneklerine sahip olsaydım bile Maslahatgüzarlık rütbesi ile İstanbul’daki diplomatik misyonlar arasında şimdi bulunduğum konumdan daha yükseğine ulaşamazdım* şeklinde ifade etmiştir (Finnie, 1967, s. 94-95).

Porter’in bu sözlerinin rütbesinin elçiliğe yükseltilmesi talebiyle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıda kısmen değinilen elçilik meselesi esasında onun için bir onur meselesi haline gelmişti. Meksika’da Amiral rütbesine ulaşmış olan Porter halihazırdaki statüsünü kişisel olarak bir tenzil-i rütbe olarak algılıyordu.²⁶ Ancak, Amerikan dışişleri ile yapmış olduğu yazışmalarda her seferinde ısrarla dile getirdiği bu talebi yedi yıl boyunca cevapsız kaldı (Long, 1970, s. 295). 1838’de yerine maslahatgüzarlık baş tercümanı, yeğeni Johnn Porter Brown’ı vekil bırakarak altı aylığına Amerika’ya giden Porter (BOA, HAT, 1213/47502) meseleyi bizzat Başkan’la görüşerek çözmüştür. Yeni Başkan Martin Van Buren’a İstanbul’da sadece Birleşik Devletler ile Toskana Dükalığı’nın maslahatgüzarlık düzeyinde temsil edildiğini söyleyerek maaşında herhangi bir artışa gidilmeksizin ünvanının elçiliğe yükseltilmesini istemiştir. Kongre bahriye kahramanının talebine cömertce karşılık vermiş ve 1839’da onu 6000 dolar maaşa ilaveten yıllık 3500 dolar örtülü ödenekle Osmanlı İmparatorluğu’na

²⁶ Muhtemelen bu sebeple olacak mektuplarında “Charge d’ Affaires” yerine “Minister”, unvanını kullanmayı tercih etmiştir. Porter, olayları anlatırken zaman zaman kendisinden üçüncü tekil şahısla “Minister” olarak bahseder. Bu terim sözlükteki ilk karşılığı olan “Bakan” değil, büyükelçi ile konsolos arasında günümüzde artık mevcut olmayan bir diplomatik unvanı da karşılar (Berridge, 2003, s.174). Bâbüali maslahatgüzar düzeyindeki yabancı diplomatların gelişigüzel elçi unvanını kullanmalarını hoş karşılamıyordu.1820’de İstanbul’a gelen geçici Amerikan maslahatgüzarı elçi unvanını kullanamayacağı hususunda uyarılmıştır (BOA, HAT, 1551/41).

“Minister Resident” (Mukim Elçi) olarak atamıştır (Long, 1970, s.295).

Porter yeni ünvanıyla İstanbul’a döndüğünde Sultan Mahmud vefat etmiş ve yerine oğlu Abdülmecid geçmiştir. Yeni Padişah tarafından 23 Mayıs 1840’ta oldukça parlak bir törenle törenle kabul edilen Amerikan elçisine bu kez dört çifteli kayık tahsis edilmiş ve en ziyade kayırılan ülkelerin sefirlerine uygulanan prokol uygulanmıştır. Kabul sırasında Sultan Abdülmecid Amerikan elçisine iki ülke ilişkileri hakkında bir iki kelam etme ayrıcalığını bile bahşetmişti. *Ancak, Abdülmecid, babasından çok farklı bir karaktere sahipti. Asla kimseyle yakın ilişki kurmuyordu.*²⁷ Bu yüzden Komodor Türk donanmasına ilişkin tavsiyeleriyle kendisini kabul ettirdiği Sultan Mahmud ile Ayastefanos’ta yaptığı o küçük toplantıları özliyordu (Porter, 1875, s.413-415; Long, 1970, s.293).

David Porter, hayatının son üç yılını Ayastefanos’taki evinde 3 Mart 1843’te ölümüne sebep olan göğüs anjini hastalığı ile pençeşerek geçirdi. ²⁸ Cenazesi 13 Mart 1843’te düzenlenen tören ile geçici olarak evinin bahçesine defnedilmiş; 1943 sonbaharında üst düzey Türk yetkililerin de katıldığı büyük bir cenaze törenini müteakiben Amerika’dan özel olarak gönderilen Truxton gemisi ile ülkesine nakledilmiştir (Porter, 1875, s.421-423; BOA, İHR.,20/971, 22/1033).

Sonuç

Komodor David Porter’in önce Cezayir konsolosluğuna atandığı ve Cezayir’in Fransa tarafından işgali üzerine görev yerinin İstanbul olarak değiştirildiği hususu göz önüne alınacak olursa Osmanlı donanmasının modernizasyonu için önceden tasarlanmış özel bir misyonla gönderildiğini iddia etmek mümkün değildir. Bununla birlikte 1830 Ticaret ve Seyr-i sefâin Muahedesi’ndeki gizli maddenin Amerikan Kongresi tarafından reddi dolayısıyla baş gösteren diplomatik krizin aşılmasında onun denizcilikteki bilgi ve tecrübesini Osmanlı hizmetine sunmuş olmasının önemli rol oynadığı açıktır.

İleriki safhada Porter’in Osmanlı donanmasının modernizasyonu için danışmanlık yapacağına ilişkin Bâbiâli’ye vermiş olduğu taahhütlerini yerine getirmesi kendisine Sultan II. Mahmud’un kişisel dostluğunu kazandırırken Amerikan diplomasisinin Bâbiâli nezdindeki itibarını ve güvenilirliğini artırmıştır. Amerikan maslahatgüzarı sağlamış olduğu itibarı Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Amerikan menfaatlerine tahvil ederken Monroe doktrini ihlal edecek ve Sultan ile kurmuş olduğu kişisel ilişkilerini zedeleyecek girişimlerden uzak durmuştur. Son tahlilde Komodor David Porter için yaklaşık iki asırlık Türk-Amerikan

diplomatik ilişkilerinin Amerikalı müessisi niteliğindedir bulunmak yanlış olmayacaktır.

Bibliyografya

Arşiv Belgeleri

BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi)

HR.SYS./2932; HR.SYS./1233-61;C.HR/150-7463;C.HR./4-156; İ.HR./22-1033;İ.HR./20-971; HAT/1213-47504; HAT/1213-47502; HAT/1212-47496; HAT- 1212/47489; HAT, 1212/47486; HAT, 1213/47505; HAT, 1551/41

Yayımlanmış Arşiv Belgeleri

Kurat, A. N. (1967). Türkiye İle Amerika Arasındaki Münasebetlere Dair Arşiv Vesikaları. *Tarih Araştırmaları*, V, 287-373.

De Martens, G. F. (1837). *Nouveau Recueil De Traités De L’Europe, (1830-1834)*, (Cilt XI). Goettingue: Librarie De Dietrich.

Miller, H. (1933). *Treaties and Other International Acts of The United States of America* (Cilt III). Washington: Publication of Department of State.

Araştırmalar ve Kaynaklar

Abdulaziz Bey. (2000). *Osmanlı Âdet Merasim ve Tabirleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Aderman, R. M., & Wayne, K. R. (2003). *Advocate for America: The Life of James Kirke Paulding*. Selinsgrove: Susquehanna University Press.

Beale, R. (1825). *A Report of The Trial of Commodore David Porter*. Washington.

Berridge, G. (2003). *A Dictionary of Diplomacy, New York, 2003*, s.174. . New York.

Covey, E. (2020). *Americans at War in The Ottoman Empire : US Mercenary Force in The Middle East*. New York: I.B. Tauris.

Danişmend, İ. H. (1971). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi* (Cilt IV). İstanbul: Türkiye Yayınevi.

Daughan, G. C. (2013). *The Shining Sea*. New York: Basic Books.

De Kay, J. (1833). *Sketches of Turkey in 1831 and 1832 By An American*. New York: Harpers.

²⁷ Amiral Dixon Porter, yeni Sultan’ın yaşını hesaba katmamıştır. Long (1970, 293)’un haklı olarak işaret ettiği üzere henüz on altı yaşında bir çocuk olan Sultan Abdülmecid’den babası gibi davranması beklemezdi.

²⁸ Büyükdere’den sonra sırasıyla Kadıköy ve Ayastefanos’ta ikamet etmiştir. Kendisini buradaki evinde ziyaret eden Amerikalı seyyah Stephens (1838, s.55) kiraların daha düşük olduğu Ayastefanos’a taşınmasının sebebini ekonomik sorunlarına bağlamaktadır.

- Erhan, Ç. (1998). 1830 Osmanlı-Amerikan Antlaşması'nın Gizli Maddesi ve Sonuçları. *Bellekten, LXII(234)*, 457-465.
- Erhan, Ç. (2001). *Türk-Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Esad Efendi. (1979). *Teşrifat-ı Kadime*. İstanbul: Tercüman Yayınları.
- Finnie, D. H. (1967). *Pioneers East: The Early American Experience*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Flaccus, E. W. (1954, Aug.). Commodore David Porter and the Mexican Navy. *The Hispanic American Historical Review*, 365-373.
- Gonzales, A. (2018). What Is and What Was: The Ottoman Empire According to a 19th Century American Diplomat. *Voces Novae*, 8(1/4), s. 51-74.
- Homans, J. E. (1899). *Our Three Admirals: Farragut, Porter, Dewey*. New York: James T. White & Co.
- Irving, W. (1869). *Biographies and Miscellanies*. New York: G.P. Putnam and Son.
- Kütükoğlu, M. (1998). *Osmanlı Belgelerinin Dili*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Long, D. F. (1970). *Nothing Too Daring: A Biography of Commodore David Porter 1780-1843*. Annapolis: Naval Institute Press.
- Mehmed Süreyya. (1311). *Sicill-i Osmânî* (Cilt III). İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Özmen, C. Ö. (2010). Commodore David Porter's Constantinople and Its Environs: An Official and Personal Testimony by an Apologist for the East. In J. Haldane (Ed.), *The Asian Conference on the Arts, Humanities and Social Sciences Conference proceedings*, (pp. 179-187). Osaka.
- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* (Cilt II). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Paullin, C. O. (1912). *Diplomatic Negotiations of American Navy Officers (1778-1883)*. Baltimore: The John Hopkins Press.
- Porter, D. (1822). *Journal of A Cruise Made to The Pacific Ocean By Captain David Porter*. New York: J. & J. Printers.
- Porter, D. (1823). *A Voyage in The South Seas*. London: Sir Richard Phillipis & Co.
- Porter, D. (1835a). *Constantinople and Its Environs in A Series of Letters By an American* (Cilt 1). New York: Harper and Brothers.
- Porter, D. (1835b). *Constantinople and Its Environs in A Series of Letters By an American* (Cilt 2). New York: Harper and Brothers.
- Porter, D. D. (1875). *Memoir of Commodore David Porter of The United States Navy*. Albany, N. Y.: J. Munsell Publishers.
- Smith, H. (1867). *Sailor's Word Book*. London: W.G. Blackie and Co.
- Stephens, J. (1838). *Incidents of Travel in Greece, Turkey, Russia and Poland*.
- Şafak, N. (2003). *Osmanlı - Amerikan İlişkileri*. İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı.
- Şanizade, A. (1291). *Tarih-i Şanizâde*. İstanbul.
- Turnbull, A. D. (1929). *Commodore David Porter 1780-1843*. New York: The Century Co.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Yılmaz, N., & Yıldırım, H. O. (2000). *Osmanlı Arşivi'nde Bulunan Muâhedenâmelerden Örnekler*. Ankara: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.
- Yılmaz, Ş. (2015). *Turkish-American Relations 1800-1952: Between the Stars, Stripes and the Crescent*. New York: Routledge.